

Lidija Butina, Srednja šola Josipa Jurčiča Ivančna Gorica in Srednja zdravstvena šola Ljubljana

MOTIVIRANJE ZA SAMOSTOJNO AKTUALIZACIJO IN KRITIČNO OPAZOVANJE KNJIŽEVNEGA BESEDILA¹

↳ V prispevku je predstavljen primer priprave na govorni nastop pri slovenščini, izvedba govornega nastopa, ki vsebuje aktualizacijo klasičnega književnega besedila, in sicer romana Proces avtorja Franza Kafke, ki je ključna pri motiviranju dijakov za branje klasične književnosti ali celo za vseživljenjsko ukvarjanje s književnimi besedili.

Uvod

Skozi celotno zgodovino šolstva so se učitelji spopadali z medgeneracijskimi razlikami, posledično se je vedno pojavljalo obojestransko nerazumevanje – učitelja in dijaka. Vedno pa se je čuteči pedagog poskušal vživeti v duha mladega človeka, da bi mu lahko svoje znanje predal na zanj čim bolj sprejemljiv in učinkovit način.

Sodoben čas je čas materialnega, čas hitrih »instant« informacij in rešitev. Človek je tako obkrožen s sugestijami, da mora poskrbeti za svojo zunanost, materijo in blišč, biti v središču pozornosti, slaven in posledično pomemben vsaj za trenutek, pa čeprav za ceno »prodaje« lastne intimnosti, ki je lahko še tako banalna. V poplavi resničnostnih »šovov« tudi kot gledalci posegamo v zasebnost sicer precej povprečnih zgodb, ki jim iz navade ali pa z dolgočasnosti iščemo napake, verjetno zato, da bi pozabili na lastne in se nam z njimi ne bi bilo treba spopadati. Tako sodobnemu človeku vedno bolj primanjkuje časa za »pogovor s samim seboj«.

Najstnik poleg vsega tega hrepeni po dinamičnem, hrupnem, družabnem in predvsem hitrem življenju, ki mu ga sodobni čas v duhu svobodne izbire vsekakor ponuja. Zato se, kot že tolikokrat, pojavljajo vprašanja za sodobnega pedagoga: Kako predati klasično znanje? Zakaj ga sploh predajati? V čem je smisel poučevanja nekaterih starih znanj?

Pri pouku slovenščine vprašanje lahko postavimo na dveh ravneh: na ravni jezika in književnosti. Pri jeziku se sprašujemo, ali vključiti tudi digitalno pismenost in koliko poudariti vizualno. Ker je razvoj jezika pomembno vplival na razvoj človeštva, na razvoj uma, razuma ali celo možganov, je vprašanje, ali je v zgodovini človeštva vrnitev k vizualnemu napredek ali nazadovanje. Z jezikom je seveda povezana tudi književnost, kjer se postavlja vprašanje, ali

¹ Besedilo je bilo predstavljeno na konferenci EDU-vision 2014.

mlademu bralcu ponuditi predvsem všečno, lahkotno, celo množično književnost in upati, da ga bomo v prvi vrsti navdušili za branje, ali pa vztrajati pri klasičnih besedilih in ga vzgajati v zahtevnejšega bralca, kar pomeni, da bo, ko bo dosegel določeno bralno kondicijo, s književnostjo razvijal tudi sposobnost objektivnega, kritičnega odnosa do okolja in sveta, vzporedno pa bo usvajal zahtevnejše jezikovne strukture in razvijal višjo raven komunikacije.

Vsekakor je v tem prelomnem obdobju za človeštvo učiteljeva vloga zelo pomembna in zelo zahtevna. Pri pouku književnosti mora vztrajati pri branju klasičnih, zahtevnejših besedil, saj bi branje izključno množične književnosti osiromašilo njegovo znanje ne samo na področju umetnostnih besedil, ampak tudi na področju psihologije, sociologije, zgodovine ... in poznavanja jezika in njegovih struktur. Zakaj je torej branje pomembno? Med drugim zato, ker: »Nekateri pravijo: Kadar berem, pridejo angeli na obisk. Kajti takrat smo zunaj časa in prostora, smo daleč stran od ponorelega sveta in tako blizu samim sebi, čisto blizu, da se duša razpre in srce začne biti v ritmu jezika, ki ga beremo. Kdor bere, je tudi pismen in izstopa iz slovenskega povprečja. Kdor bere, hitro sprejema vsakdanje informacije, lažje razume učno gradivo, bolje dela v službi. Ima boljše medosebne odnose: ker bolje pozna sebe in lažje prepozna druge. Kdor bere, živi notranje polno in tako bogato, da ima dovolj darov še za druge. In kjer jih ima, jih tudi da. Darove prebranega.« (Drago Jančar, 2011) in »Sam trdno verjamem, da je nam vsem potrebno krepiti zavest o potrebi knjige, naše, leposlovne in druge, tuje, ki naj bo dobra brv za potovanje po svetovih duha in za pretakanje idej v različnosti človeških nravi in podob sveta, krepiti bralno raven in se bolj in bolj vračati tudi v dobi drugačnih komunikacij v aktivni dvogovor s knjigo, ker je to tudi vračanje od zunanjih dekoracij in videzov in površnosti k sebi“ (Pavček, 1982).

Na začetku je vedno problem. Kot rečeno, najstnik hrepeni po dinamičnem, hrupnem, družabnem in predvsem hitrem življenju, branje pa poteka »v tišini, samoti in počasi« (Pezdirč Bartol, Jis 2002) in seveda vztrajno. Zato je osnovna učiteljeva naloga, da sebi, glede na lastno strokovno znanje in izkušnje, postavi jasne cilje ter da dijaka z raznovrstnimi načini oz. pristopi motivira za branje. Cilj je lahko definiran tudi s citatom dijaka 4. letnika gimnazije: »In to daje meni motivacijo za nadaljnje branje: samorefleksija, ki ti omogoča, da se spoznaš. Vidiš, kako se sam odzoveš na določene situacije. Razmišljaš moralno in etično« (Rudi, dijak 4. letnika Gimnazije Šentvid, šol. leto 2013/14, razredna anketa).

Cilj je seveda postavljen vedno višje od povprečja. Dejstvo je, da se v 1. letnik srednje šole vpišejo dijaki z različnim predznanjem in z različno bralno kondicijo. Zato je naša naloga poiskati pot, ki bo prav vsem omogočala doseganje določenih ciljev po stopnjah, ki so realno dosegljive. Pri dijakih, ki pridejo v 1. letnik nemotivirani za branje, mora biti cilj podoben izjavi enega izmed dijakov: »V prvem letniku sem klasično literaturo težko bral, branju sem se izogibal, v drugem letniku sem začel prebrano razumeti, v tretjem letniku sem bral z zanimanjem, v četrtem letniku sem vedel, zakaj berem« (Klemen, dijak 4. letnika Gimnazije Šentvid, šol. leto 2013/14, razredna anketa).

Kajti klasična, visoka književnost je in mora biti tudi osebna izkušnja, osebnost pa se gradi na vsestranskih izkušnjah, tudi književnih. Prepričana sem, da se bralec z branjem klasičnih besedil razvija v ustvarjalno, komunikativno, razumevajočo, sočutno, strpno, aktivno, vztrajno, kritično, razgledano, vsestransko osebnost, katere življenjsko vodilo je vitalizem. Literatura torej življenju posameznika posreduje posebno zadovoljstvo in občutek sreče ob zavedanju, da je življenje samo po sebi že vrednota. Kot rečeno, mora biti in je dobra književnost vedno izkušnja, s pomočjo katere se oblikuje, razvija, spreminja, dopolnjuje, torej »raste« osebnost.

Pri tako pomembnem delu, kot je motiviranje za branje klasičnih besedil, usmerjanje pri naboru bralne kondicije in privzganje ljubezni do književnosti, je prav, da ne pozabimo tudi na človekove pravice, kot jih je definirala doktorica Devjak in predstavljajo vrednotno usmeritev vzgoje in izobraževanja v javni šoli.

DEVJAK, TATJANA, 2008: **ČLOVEKOVE PRAVICE** KOT VREDNOTNA USMERITEV VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V JAVNI ŠOLI. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE. ZBORNIK, LJUBLJANA.

»... edukacija mora biti **usmerjena k popolnemu razvoju človekove osebnosti**, posredovati mora temeljna znanja in spretnosti, da bo posameznik sposoben **ustvarjalnega** soočanja z družbenim in naravnim okoljem. Pospeševati mora razumevanje, strpnost in solidarnost med vsemi ljudmi, narodi, rasami in verskimi skupinami. Danes so v šoli vedno bolj potrebna tista vzgojna dejanja, ki postavijo **učenca v središče dela, v aktivno vlogo**, da bo lahko vsak posameznik izražal lastne izvirne simbolične vrednosti, lastno **vedoželjnost** in bil sposoben razumeti realnost ter imel pravico do **izkušenj**.«

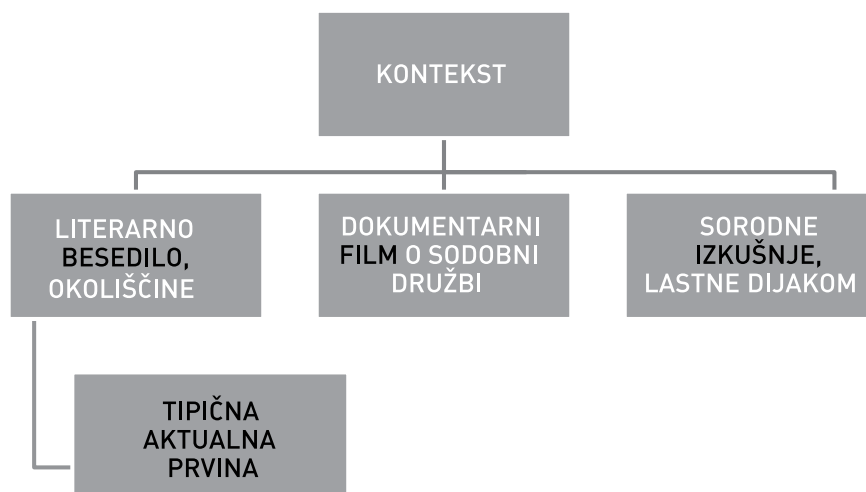
Pri sodobnih pristopih v vzgoji in izobraževanju so torej najpomembnejši štirje dejavniki: 1. razvoj človekove osebnosti, 2. ustvarjalnost, 3. učenčeva aktivnost in 4. izkušnje. Pouk književnosti vsekakor lahko ponudi vse te dejavnike, občasno tudi vse hkrati, celo ob enem samem umetnostnem besedilu. Primer združevanja teh pomembnih dejavnikov vzgoje in izobraževanja je lahko tudi načrtovanje in izvedba govornega nastopa pri pouku slovenščine.

Načrtovanje govornega nastopa

Ciljev je pri načrtovanju govornega nastopa v srednji šoli, strokovni in gimnaziji, več. Najprej poiskati motivacijske vzvode, krepiti vztrajnost pri branju in raziskovanju daljšega besedila ter privzgojiti ali vsaj spodbuditi dijaka za vseživljenjsko ukvarjanje s književnostjo. Slednje je vsekakor najpomembnejši cilj, a ga je najtežje doseči, težko pri vseh dijakih. Zato je lahko učitelj zadovoljen, če ga doseže pri večini ali vsaj pri nekaterih, odvisno od generacije, razreda in posameznikov.

Razvoj dobrega govornega nastopa se začne v osnovni šoli. Govorni nastop v srednji šoli je in mora biti skrbno načrtovan. Kako načrtovati, pa je odvisno tako od učitelja kot od dijaka. Predstavila bom model/možnost načrtovanja in izvedbe govornega nastopa od 1. do 3. letnika predvsem v gimna-

zijskem programu. Predstavila bom optimalno dosežene cilje s primerom za dijaka zelo zahtevnega besedila s področja t. i. krizne literature (ki nas še posebej asociira na stiske sodobnega človeka, ki prav tako živi v času različnih »kriz«), na besedilu, ki je bil deležen več različnih interpretacij in vsebuje dovolj razvejano vsebino, da ga lahko glede na različne vsebinske podtone in plasti aktualiziramo v vsakem obdobju. Osnovni cilji, ki naj bi bili doseženi v 3. letniku pri dijaku/bralcu, ki ima že določeno bralno kondicijo, so vzporedno predstaviti a) okoliščine nastanka književnega besedila, b) aktualni dokumentarni film o sodobni družbi ter c) sorodne izkušnje, lastne dijakom, med temi tremi prvinami pa poiskati »rdečo nit«, tj. tipično aktualno prvino, iz katere bo lahko bralec poiskal in ubesedil sporočilo za sodobnega človeka in pokazal svoj kritični odnos tako do besedila kot do sodobne stvarnosti. Ta tipična aktualna prvina (t. i. »rdeča nit«) je ključni dejavnik, ki pripelje do spoznanja, da je klasična književnost odvisna od kraja in časa nastanka oz. spoznanja o tem, da klasična besedila še niso »povedala« vsega.

↳ Slika 1: Model priprave na govorni nastop in aktualizacijo

Cilji take priprave na govorni nastop so: aktivnost, samostojnost, vztrajnost pri raziskovanju, samoiniciativnost, kritičnost (ne kritizerstvo), ustvarjalnost, suverenost in sposobnost samozavestnega javnega nastopanja in dialoga na podlagi na novo pridobljenega znanja.

Priprava na govorni nastop

Priprava traja tri šolska leta. V 1. letniku dijaki predstavijo književno delo v desetih minutah. Pripravijo se tako, da besedilo natančno preberejo, napišejo kolofon, povzetek, predstavijo osebe in zapišejo svoje mnenje o prebranem. Pri nastopu so pozorni predvsem na besedno in nebesedno sporočanje, stik s poslušalci, samozavesten nastop in pristnost. S tem ponovijo usvojeno znanje iz osnovne šole, preberejo pa najpogosteje mladinski roman, ki je vedno dobra spodbuda za nadaljnje branje. Menim, da je priprava govornega nastopa na podlagi Biblije ali orientalskih književnosti, ki so po časovnem zaporedju najprej na vrsti, prezahtevna, prezamudna in za začetek premalo motivacijska. Zato naj bo v 1. letniku glavni cilj spodbu-

janje veselja do branja in izguba treme pred javnim nastopom, kot rečeno, pri branju naj prevladujejo besedila množične književnosti, predvsem mladinski romani.

V 2. letniku pri pouku slovenščine obravnavamo prozna besedila iz obdobja realizma in naturalizma ter slovenskega obdobja med romantiko in realizmom. To so predvsem romani, novele in nekaj dramskih besedil, ki sodijo v sam vrh visoke književnosti. Branje je seveda zahtevnejše od branja množičnih besedil in zahteva že razgledanega bralca z določeno mero bralne kondicije vsaj pri množični književnosti. Glede na to, da učitelj dijakove bralne navade že pozna, saj ga uči že drugo leto, lahko besedila, namenjena za govorni nastop, razdeli med dijake glede na stopnjo zahtevnosti ali glede na dolžino, saj neizurjenim bralcem primanjkuje vztrajnosti in bi lahko ob daljši knjigi izgubili vsakršno motivacijo. Tudi priprave na govorni nastop v 2. letniku so zahtevnejše, saj se po usvojenih temah iz literarne teorije v 1. in na začetku 2. letnika dijaki lahko lotijo samostojne interpretacije s pomočjo virov. Seveda moramo učitelji poudarjati in predstaviti dobre vire za obravnavo književnosti. Tako govorni nastop ni le všečna obnova množičnega besedila. Postane že interpretacija, produkt zrelega in učinkovitega branja, ki pa mora biti privzgojeno že v 2. letniku.

V 3. letniku srednje šole, gimnazije ali srednje strokovne se poleg ustrezne interpretacije dijak loti še aktualizacije klasičnega besedila in kritične presoje, kar od njega zahteva ne samo bralno kondicijo, ampak tudi določeno mero zrelosti in razgledanosti.

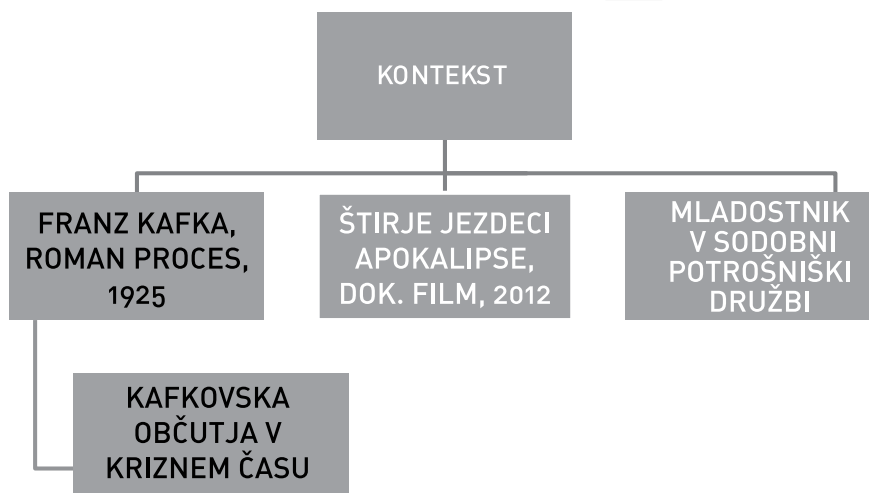

▼ Slika 2: Nadgradnja govornega nastopa od 1. do 3. letnika

Izdelan govorni nastop v 3. letniku srednje šole

Osnovni cilji, ki so bili optimalno doseženi v 3. letniku pri dijaku/bralcu, ki ima že določeno bralno kondicijo, so bili doseženi tako, da sta dijaka vzporedno predstavila a) okoliščine nastanka književnega besedila – roman *Proces* avtorja Franza Kafke iz leta 1925, b) aktualni angleški dokumentarni film o sodobni družbi z naslovom *Štirje jezdecji apokalipse* iz leta 2012 ter c) sorodne izkušnje, lastne mladostnikom, ki živijo v sodobni potrošniški družbi, med temi tremi prvinami pa sta dijaka poudarila »rdečo nit«, tipično aktualno prvino, tj. kafkowska občutja v kriznem času. Na podlagi omenjene primerjave sta dijaka skupaj s sošolci izpeljala misel, da je književnost odraz tako osebnih stisk kot družbe, v kateri nastaja, hkrati pa sta pokazala

kritičen odnos do romana in do dokumentarnega filma ter do sodobne potrošniške družbe.

↳ Slika 3: Model govornega nastopa v 3. letniku – Kafka, Proces

Podrobnejša analiza dveh šolskih ur s Kafko

Dijaka sta pri raziskovanju besedila in njegovih interpretacij izhajala predvsem iz izraza *kafkovski*, ki se tudi v sodobni družbi pogosto uporablja v publicističnih besedilih. Osnovni pomen besede se skriva sintezi treh besed: skrivnost, tesnoba, usoden; gre za slog opisovanja pisatelja Franza Kafke. Temelj svoje interpretacije sta poiskala v citatu iz romana *Proces*: »Nobenega dvoma ni, da je za vsem delovanjem tega sodišča, v mojem primeru torej za aretacijo in za današnjo preiskavo na delu velika organizacija. Organizacija, ki ne zaposluje samo podkupljivih stražnikov, bedastih nadzornikov in preiskovalnih sodnikov ... In kakšen je smisel te velike organizacije? Njen smisel je v tem, da prijemajo nedolžne ljudi in začenjajo proti njim nesmiseln in večinoma, kakor je tudi v mojem primeru, brezuspešen postopek ...« Skupaj s sošolci so ugotavljali, da beseda *kafkovsko* pomeni tudi: vsiljevanje občutka krivde, neuspešno iskanje resnice, pravice in svobode, življenje, zaznamovano z nedefinirano krivdo, ki povzroča tesnobo, da pa prestrašen posameznik, obremenjen s samospraševanjem o lastni krivdi, postane vodljiv oz. podvržen manipulaciji.

Po pregledu samega romana sta se dijaka lotila še vsebine dokumentarnega filma *Štirje jezdeci apokalipse* iz leta 2012. Jedro svoje primerjave z romanom sta našla v besedah enega izmed sodobnih ekonomistov, ki v filmu nastopa: »Svet obvladujejo banke, nepremičninske agencije in zavarovalnice.«

Torej o prestrašenem, vodljivem, manipulacijam podvrženem posamezniku in njegovi družbi govori ne le vsa krizna literatura, ampak tudi sodobni dokumentarni filmi.

Primerjavo sta dijaka sklenila z dvema ugotovitvama:

- A) Kafka: Besedilo je kritika birokracije, ki obvladuje družbo in posameznikom vceplja občutja strahu in tesnobe, sramu in krivde. Na tak način birokracija ohranja družbeni red, prikriva nečednosti in vzdržuje krivice.
RAZLOGA: OBLAST IN DENAR.

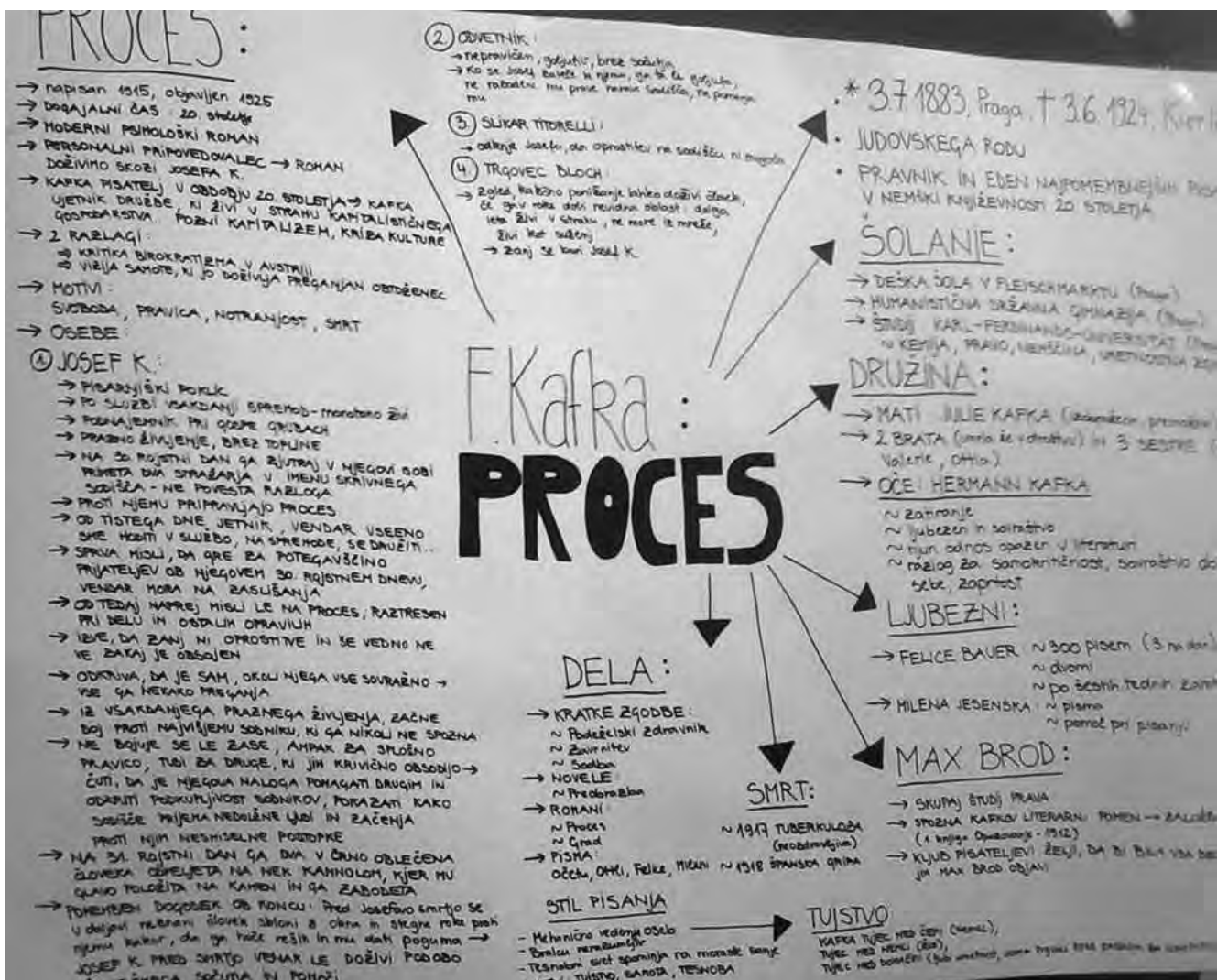
B) Dokumentarec je kritika potrošniške družbe, ki jo obvladujejo banke, zavarovalnice in nepremičninske agencije. Te ustvarjajo zadolžene posameznike in jih obvladujejo v strahu, tesnobi, sramu in krivdi. Spodbujajo potrošnjo, dokazovanje in tekmovalnost. **RAZLOGA: OBLAST IN DENAR.**

Vodena samorefleksija

V razredu smo po govornem nastopu izvajali tudi vodeno samorefleksijo zato, da bi pri vseh dijakih spodbujali notranjo motivacijo za branje klasične literature. Postavili smo vprašanja:

1. Ste se kdaj počutili ujete v času (gospodarske krize), obdobju (kapitalizma) in prostoru (družini, družbi, Sloveniji, Evropi)? Opišite svoje kafkovske dvome oz. občutke.
2. Kakšna je vaša vizija prihodnosti?
3. Ste kdaj občutili kafkovsko krivdo, ker se ne nameravate ukvarjati s profitno dejavnostjo in vaša najpomembnejša vrednota ni denar?
4. Ste se pripravljene odpovedati svojim sanjam?

Dijaki so spregovorili o *kafkovskih* občutjih, ki jih sodobna družba vzbuja predvsem s sodobnimi mediji:

↳ Sliki 4 in 5: Plakata je izdelala
dijakinja Ana Nakrst Vidic
v 3. letniku Gimnazije Šentvid.

OBČUTIM KRIVDO, SRAM, SLABO VEST, TESNOBO, KER:

- so moje želje večje od mojih zmožnosti,
- ne uresničujem pričakovanj svojih staršev,
- ne želim biti poceni delovna sila,
- ne zmorem, se nikoli ne potrudim dovolj, ne znam biti na vseh področjih uspešen,
- nisem tekmovalen, nimam prave ideje,
- verjetno ne bom dobil zaposlitve v poklicu, za katerega se bom izobraževal/se želim izobraževati ...

Po vodeni samorefleksiji so dijaki pokazali tudi kritičen odnos do romana in do dokumentarnega filma. Kritični so bili predvsem do vseh teorij zarot,

do motiva brezizhodnosti, menili so, da upanje vedno umre zadnje, ter do takšnih ali drugačnih medijskih zlorab in manipulacij z izrazom *kafkovski*.

Skupaj so oblikovali sporočilo obravnave omenjene teme. Poudarili so »zdrav idealizem«. Namreč, ne glede na družbeno stvarnost sta smisel življenja in osebna sreča odvisna predvsem od aktivnega, razgledanega, ustvarjalnega, iščočega posameznika. »Ne pustimo si vzeti sanj.«

Oblike in metode dela – sklep

A) PRIPRAVA NA GOVORNI NASTOP:

- izbira teme (seznam besedil iz učnega načrta),
- uvodna individualna ura (od poenotenih navodil k individualnim) po prebranem besedilu in pregledu interpretacij,
- izbira vrste aktualizacije,
- individualna ura – pregled priprave na govorni nastop (skupna izbira poudarkov).

B) IZVAJANJE GOVORNEGA NASTOPA:

- besedno in nebesedno sporočanje,
- vzpostavitev dialoga z učiteljem in sošolci (odzivnost),
- ustreznost poudarkov glede na učni načrt.

V 3. letniku mora učitelj, pod pogojem, da dijaki obvladajo osnovno literarno terminologijo, dijakom dovoliti določeno mero svobode in samostojnosti pri izbiri teme, izbiri vrste aktualizacije, postavljanju tez in s tem tudi oblikovanju novih povezav oziroma spoznanj. Usmerjanje dijaka, sugestije, ocene delno pripravljenega materiala pa je odvisno od sposobnosti in predznanja ter vztrajnosti posameznega dijaka. Če je ta manj motiviran in manj samostojen, mora učitelj zanj pripraviti tudi individualne ure.

Prav pri obravnavi Kafkovega besedila se je izkazalo, da če želimo doseči, da se bodo dijaki lotili temeljitega, poglobljenega branja, moramo vpeljati individualne ure in se prilagajati glede na dijakovo dotedanje delo. Pri teh urah beremo odlomke z dijaki, jih komentiramo skupaj z dijaki, asociativno iščemo povezave iz književnosti, medijev in vsakdanjega življenja, »brskamo« po književnih besedilih. Začnemo s spontanimi pogovori, zapisovanjem idej, sledi iskanje opornih točk in nato raziskovanje ter primerjanje. Nekateri dijaki potrebujejo spodbudo in razlago že med branjem, takim običajno namenimo lažja besedila s preprostejšo zgodbo, bralcem z bralno kondicijo pa pri raziskovanju in predstavitvi dopuščamo več svobode.

Dijaki iz razredov, ki so bili bolj »pasivni«, vajeni frontalnega pouka, zadovoljni s sprejemanjem in potem posredovanjem naučenega znanja, s takšnim delom niso bili preveč zadovoljni, saj so menili, da jim poglobljeno branje vzame preveč časa. V takšnih razredih dijaki niso pokazali zanimanja za individualne ure, obravnave pa so po večini ostale na ravni obnov, predstavitev oseb, mnenju brez dodatne še kako pomembne aktualizacije.

Dijaki, pri katerih je razredni »projekt« govorni nastop uspel, so bili zelo samozavestni, razred zelo dinamičen, tipično zanje je bilo, da niso dobro sprejemali frontalnega poučevanja. Pri drugačnem, aktivnem načinu učenja so bili precej izvirni.

Menim, da je takšno šolsko delo dobra motivacija tudi za vseživljenjsko ukvarjanje z literaturo. Ker pa me, sploh populacija, ki bere malo ali pa sploh ne bere, vse prevečkrat vpraša, zakaj sploh brati, jim poskušam v pogovoru razloge pojasniti tudi s pomočjo priloženega delovnega lista.

NEKAJ RAZLOGOV ZA BRANJE KLASIČNE KNJIŽEVNOSTI

(namenjeno debati pri pouku slovenščine v prvem in četrtem letniku)

Lidija Butina, prof. slovenščine

Z rednim in sprotnim branjem pridobivamo **bralno kondicijo**.

Branje klasične književnosti **širi besedni zaklad** bralca.

Natančni bralec usvaja vse bolj ali manj zapletene **stavčne strukture**.

Razvija **retorične sposobnosti**.

Uri se v prepoznavanju in tvorjenju daljših, **kompleksnih besedil**.

Razvija razumevanje in tvorjenje **večplastnih besedil**.

Zaznava vsebinske in jezikovne **podtone**, kot so humor, ironija, sarkazem, satira ... najprej na vzorčni ravni klasične književnosti.

Bralec se spontano uči **uživati** v lepoti besednega, književnega izražanja.

Branje vpliva na **domišljijo, čustva, čute**.

Branje prisili naše možgane k aktivnosti.

Razvija **empatijo oz. sočutje**.

Gradi **sistem pozitivnih vrednot**.

S podoživljanjem sorodnih izkušenj bralec lahko doživlja **katarzo**, z vsako katarzo pa je **duhovno močnejši** pri soočanju s stvarnostjo.

Branje leposlovja spodbuja pozitivno **hrepenenje in vztrajnost**.

Branje književnosti spodbuja ustvarjalnost.

Bralec se razvija v **natančnega opazovalca stvarnosti**.

Razvija sposobnost **predvidevanja** in s tem možnosti izogibanja negativnemu in približevanja pozitivnemu.

Nauči se klasična besedila **aktualizirati**, tj. na podlagi klasične književnosti razlagati sedanost, iskati vzroke, predvidevati posledice.

Branje leposlovja omogoča razvoj kritičnega in ne kritizerskega **odnosa** do posameznikov, značajev, ravnanja; družbe, sprememb, dogodkov ...

Omogoča prepoznavanje in učenje zgodovinskih, psiholoških, socioloških, filozofskih, umetnostnih ... zakonitosti s pomočjo književnosti.

Razvija **pozitivni odnos do svetovne literature** in primerjalno do slovenske književnosti kot enega od »stebrov« naroda.

Dviguje osebno kulturno raven in raven komunikacije.

Narodna književnost ohranja in spodbuja **narodno zavest** ter povezuje.

Književnost omogoča **podoživljati** življenja in **svetove**, ki jih sicer v enem življenjskem obdobju ne bi zmogli doživeti.

Bralec se z branjem klasične književnosti razvija v ustvarjalno, komunikativno, razumevajočo, sočutno, strpno, aktivno, vztrajno, kritično, razgledano, vsestransko osebnost, katere življenjsko vodilo je VITALIZEM.

ZATO MORA BITI IN JE DOBRA KNJIŽEVNOST VEDNO IZKUŠNJA, S POMOČJO KATERE SE OBLIKUJE, RAZVIJA, SPREMINJA, DOPOLNJUJE, TOREJ »RASTE« OSEBNOST.

Književnost je duhovno bogastvo tako posameznika-bralca kot skupnosti.

»Knjige so lahko nevarne. Najboljše bi morale nositi nalepko Ta knjiga lahko usodno spremeni vaše življenje.« Helen Exley

»Sem del vsega, kar sem prebral.« John Kieran

»Branje je za duha to, kar je telovadba za telo.« Richard Steele

*»Sam trdno verjamem, da je nam vsem potrebno krepiti zavest o potrebi knjige, naše, leposlovne in druge, tuje, ki naj bo dobra brv za potovanje po svetovih duha in za pretakanje idej v različnosti človeških nravi in podob sveta, krepiti bralno raven in se bolj in bolj vračati tudi v dobi drugačnih komunikacij v aktivni **dvogovor** s knjigo, ker je to tudi vračanje **od zunanjih** dekoracij in videzov in površnosti **k sebi**.«*

(Pavček, 1982)

POVZETEK

V prispevku je predstavljen primer priprave na govorni nastop pri slovenščini, izvedba govornega nastopa, ki vsebuje aktualizacijo klasičnega književnega besedila, in sicer romana *Proces* avtorja Franza Kafke, ki je ključna pri motiviranju dijakov za branje klasične književnosti ali celo za vseživljenjsko ukvarjanje s književnimi besedili. Po večkratnih individualnih pripravah z učiteljem dijaka v dveh šolskih urah med govornim nastopom predstavita roman, avtorja in zgodovinske okoliščine nastanka besedila ter prebrano aktualizirata s pomočjo odlomkov iz sodobnega angleškega dokumentarnega filma *Štirje jezdec apokalipse* iz leta 2012. Rdeča nit obravnave so kafkovski občutki tesnobe, ujetosti, nemoči, krivde, odtujenosti, izločenosti, osamljenosti ter njihovo nasprotje – neuničljiva človekova notranja moč, ki je ključna za razvoj osebnosti in napredek v kriznih zgodovinskih obdobjih. S takšnim govornim nastopom dijaki ob pomoči učitelja-mentorja razvijajo večščno nastopanja, samostojnost, vztrajnost pri raziskovanju književnih besedil, kritičen odnos do književnega besedila, filma in stvarnosti, samostojno aktualizacijo in motiviranje sošolcev za branje književnosti in kritično opazovanje stvarnosti ter samoocenjevanje. Dijaki v 3. letniku samoiniciativno in samozavestno proučujejo književna besedila in suvereno nastopajo tudi že 45 minut.

↳ Viri

- Devjak, Tatjana, 2008: Človekove pravice kot vrednotna usmeritev vzgoje in izobraževanja v javni šoli. *Vzgoja in izobraževanje za človekove pravice*. Zbornik, Ljubljana.
- Horvat, Jože: Tone Pavček. *Sodobnost*, 1982. Str. 1129.
- Jančar, Drago: librarianteddybear.blogspot.com/2011/03/drago-jancar-o-branju.html
- Kafka, Franz, 1991: *Proces*. Prevedel Jože Udovič. Spremnna beseda J. U. Ljubljana, Založništvo slovenske knjige. Zbirka Svetovni klasiki, 4.
- Pezdirc Bartol, Mateja, 2002: Novejši pogledi na branje pri nas in po svetu. *Jezik in slovstvo* 47/1–2.17–28.
- Špacapan, Adrijana, 2008: Medbesedilnost pri književnem pouku. Boža Krakar Vogel (ur.): *Književnost v izobraževanju – cilji, vsebine, metode. Obdobja 25*. Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko. Filozofska fakulteta.
- UČNI NAČRT. Slovenščina. [Elektronski vir]: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura (560 ur). Mojca Poznanovič Jezeršek [et al.]: Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2008.
- Za ljubitelje knjig. Prevedla Marija Brezigar. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997.